

Přehlídka Sboru národní bezpečnosti a dělnických milicí

MILAN BÁRTA

V sobotu vpoledne 28. února 1948 začala slavnostní přehlídka oddílů Sboru národní bezpečnosti a dělnických milicí, která se stala tečkou za únorovými událostmi roku 1948 a současně předzvěstí toho, co mělo v následujících letech přijít.

Dne 28. února 1948 v 16 hodin začala na pražském Staroměstském náměstí slavnostní přehlídka útvarů Sboru národní bezpečnosti (SNB) a dělnických milicí (později Lidových milicí)¹ nasazených v únorových dnech v tzv. Velké Praze.² Velitelem přehlídky byl plukovník František Jiříkovský (velitel SNB útvaru 9600),³ za SNB nastoupily jednotky útvaru 9600 v síle tří praporů po třech rotách tvořených čtyřmi četami; dále jednotky podřízené Zemskému velitelství Praha v síle dvou praporů po třech rotách a kombinovaná motorizovaná jednotka.

Útvar 9600 také postavil štáb (řídil ho podplukovník František Havlíček) a stráž se standartou, na

kteří se skvěl dvouocasý český lev s korunou a nápis „Věrní zůstaneme“ (je vidět, že si komunističtí funkcionáři v Bezpečnosti i jejich straničtí představení jasně uvědomovali, který útvar pro ně představoval během únorových událostí nejpevnější oporu).⁴ Jednotky závodních milicí se na přehlídce poprvé zformovaly ve větší organizační celky, nastoupilo celkem čtrnáct praporů milicionářů.⁵ Zvukovou kulisu obstarávaly hudby Zemských velitelství Praha a Brno a hudba závodních milicí.⁶

Příslušníci SNB defilovali ve služební výstroji v barvě khaki nebo s maskovacími kabáty, k uniformě patřily rukavice, polní čepice nebo čepice vycházkové (mužstvo na fo-

tografiích má polní pokrývky hlavy, tzv. lodičky, velitelé měli předepsány pouze vycházkové čepice se štítkem). Vyzbrojeni byli pistolemi, puškami a samopaly, žádná zbraň nebyla nabitá, což měli prověřit jednotliví velitelé ještě před začátkem přehlídky. Všichni byli také upozorněni na to, že výstrojní a výbrojní doplňky, jako bodáky, dalekohledy, brašny apod., musí zůstat na ubikacích. Velitelé měli dbát na to, aby byli muži v rámci jednotlivých rot jednotně vystrojeni a vyzbrojeni. Milicionáři pochodovali v civilních oděvech, vzhledem k roční době většinou v dlouhých kabátech, i oni často s rukavicemi na ruku, hlavy, pokud nezůstávaly prostovlasé, zdobily nejrůznější

1 Termín Lidové milice byl poprvé užít v březnu 1948, minimálně do poloviny roku 1948 však pokračovalo i používání názvů Závodní milice, resp. Závodní stráž, či Dělnické milice. BAŠTA, Jiří: *Lidové milice 1948–1969. Nelegální armáda Komunistické strany Československa*. ÚSTR, Praha 2013, s. 31. Dobové názvosloví je v této počáteční fázi rozkolísané, v tomto textu se budeme držet termínu Dělnické milice, který použil v projevu 28. 2. 1948 i Klement Gottwald a jež převzalo *Rudé právo*.

2 Tzv. Velká Praha (hlavní město Praha) oficiálně vznikla 1. ledna 1922 na základě zákona č. 114/1920 Sb., připojením 37 okolních obcí a osad.

3 V polovině roku 1946 byl zrušen Pohotovostní pluk 1 Národní bezpečnosti a nahrazen třemi pohotovostními pluky (v září 1946 přejmenovanými na pohraniční pluky SNB). V červnu 1947 byl zformován ještě čtvrtý pohraniční pluk Slovensko. Nejvyšší velitelský a štábní stupeň pohraničních jednotek představoval SNB útvar 9600. Jednotky mu podřízené patřily k nejsilnějším oporám komunistů v SNB, v únorových dnech byly proto staženy do Prahy.

4 Jednotky SNB měly sraz ve 14 hod. na Smetanově nábřeží za budovou Rudolfiny. Hodinu před začátkem přehlídky již dorazily na Staroměstské náměstí. Podobně nastupovaly i jednotky milicionářů.

5 Již ve večerních hodinách 25. 2. 1948 proběhl slavnostní pochod Dělnických milicí z Václavského náměstí na náměstí Staroměstské, kde jim byl z balkonu Kinského paláce (z téhož balkonu, odkud Gottwald před pár dny vyzýval všechen lid k jednotě a rozbití reakce) přečten pochvalný rozkaz Hlavního štábu. V rozkazu komunistická strana vyzvala milicionáře mj. k tomu, aby spolu se SNB zasahovali a důrazně hájili lidově demokratické zřízení.

6 Návčik na přehlídku probíhal 28. 2. mezi 7.30 a 9.00 hod. na hřišti fotbalového klubu Bohemians v Praze-Vršovicích.

František Jiříkovský (nar. 1904) – voják z povolání, absolvent vojenské akademie. Za války byl zapojen do odbojové činnosti, v letech 1944–1945 vězněn. V červnu 1945 byl převeden od ministerstva národní obrany k ministerstvu vnitra. Velitel útvaru 9600, v říjnu 1950 poslán do výslužby. O jeho velení přehlídce bylo rozhodnuto po schůzi bezpečnostní komise ÚV KSČ 27. února 1948, která projednávala nasazení SNB a Dělnických milicí v únorových dnech. Původně se měl do čela postavit plukovník Oldřich Kryštof, od listopadu 1945 velitel Hlavního velitelství SNB. Komisi však byl označen za nespolehlivého.

Foto: Muzeum policie ČR

klobouky, barety či čepice. Všichni však měli na levém rukávu nezbytnou červenou pásku. Ve výzbroji byly pušky, dovezené v únorových dnech z brněnské Zbrojovky (samopaly jim vydány nebyly kvůli obavám, že by s nimi neuměli zacházet). Na dobových fotografiích jsou ovšem vidět i pistole, zřejmě jako odznak velitelů.

Vzhledem k množství účastníků přehlídky a omezenému prostoru, který nabízel Staroměstské náměstí, bylo nutné jednotky co nejvíce srazit. Vznikl tak monolitický útvar, vzbuzující dojem ozbrojené masy a síly. Oddíly SNB stály proti Staroměstské radnici a hrobu neznámého vojína, milicionáři zaujali postavení okolo sousoší Jana Husa i za prapory SNB (bohužel se nepodařilo dohledat počty účastníků přehlídky, podle plánu i fotografií se ovšem zdá, že nepochybně 14:5 zúčastněných praporů ve prospěch milicionářů neodpovídal počtu mužstva, kdy prapory SNB byly výrazně početnější). V popředí, před novogotickým (během květnového povstání těžce poničeným, později

strženým) křídlem Staroměstské radnice stála tribuna s řečnickým pultem, v pozadí s obrovským státním znakem dvouocasého lva a státními vlajkami, na níž a okolo níž se shromáždili čestní hosté. Najdeme mezi nimi přední politiky i straníky, nechyběli všichni členové nově jmenované vlády, zástupci armády, primátor Prahy Václav Vacek, členové Slovanského výboru, zástupci nejrůznějších úřadů a organizací, ale ani „strůjci“ únorového vítězství, mezi nimi i Josef Pavel, vedoucí branně bezpečnostního oddělení ÚV KSČ a náčelník Hlavního štábu milicí (pochodující později v jejich čele), přirozeně se dostavili i vedoucí funkcionáři bezpečnostních složek. Přehlídky se účastnili i delegáti Sjezdu rolnických komisí, který se konal v Praze.⁷

Slavnostní projevy pronesli předseda vlády Klement Gottwald a náměstek předsedy vlády Antonín Zápotocký, ministr vnitra Václav Nosek pak přečetl rozkaz SNB začínající slovy *Nepřátelé státu se přepočítali*.⁸ Staronový premiér Klement Gottwald,

jehož projev bývá považován za první programovou směrnicí Lidových milicí,⁹ v úvodu poděkoval příslušníkům Bezpečnosti i milicionářům za roli v únorovém dění, kdy *pomohli zmařit plány reakce*, poděkoval jim za udržení pořádku a zdůraznil, že *stát, který se nebojí dát lidu zbraně, aby lid spolu s bezpečnostními orgány bránil stát a jeho režim, právě to je stát opravdu demokratický a opravdu lidový!* Současně upozornil, že práce obou těchto ozbrojených složek pouze začíná a vyzval je, aby nadále s veškerou houževnatostí a obětavostí stály na stráž proti rozvrzatníkům a záškodníkům, neboť poražená reakce ve spojení se zahraničními agenty bude ve zvýšené míře provádět *podvratnou činnost*. Ve svém projevu také zdůraznil nutnost očisty SNB i společnosti a to, že ministerstvo spravedlnosti musí nadále stát pevně po boku bezpečnostních složek (do 25. února ministerstvo spravedlnosti řídil národní socialista Prokop Drtina – pozn. autora).¹⁰

Po slavnostních projevech začalo defilé přítomných oddílů. Na čele postupoval štáb útvaru 9600, následovaly hudba, plukovní standarta, I. až III. prapor útvaru 9600, I. a II. prapor Zemského velitelství Praha a nakonec Dělnické milice. Jednotky SNB i milicionářů pochodovaly v šestistupech (oddíly SNB měly nařízeno, aby v čele a „z pohledové strany“ byli umístěni samopalníci) kolem orloje na Malé náměstí, dále ulicí U Radnice a Kaprovou na Smetanovo náměstí (zakrátko náměstí Krasnoarmějců, dnes náměstí Jana Palacha), odtud se stočily za Rudolfinum na Alšovo nábřeží, dále postupovaly na Dvořákovu nábřeží okolo právnické fakulty a Čechova mostu (tam se připojil motorizovaný oddíl, který se na

7 SOVA, František: Lidové milice – věrná stráž revolučních vymožeností pracujícího lidu. In: KROUPA, Vlastislav a kol.: *Únor a československé ozbrojené síly. Sborník věnovaný 25. výročí Vítězného února*. Naše vojsko, Praha 1973, s. 34.

8 Útvary SNB a dělnických milicí prošly v triumfu Prahou. *Rudé právo*, 29. 2. 1948, s. 1.

9 BAŠTA, Jiří: *Lidové milice 1948–1969. Nelegální armáda Komunistické strany Československa*, s. 44.

10 GOTTWALD, Klement: *Sborník statí a projevů II. 1946–1948*. Svoboda, Praha 1949, s. 59–63. Projev druhý den přetisklo *Rudé právo*, viz Spojené útvary SNB a dělnické milice pomohly zmařit plány reakce. *Rudé právo*, 29. 2. 1948, s. 2.

11 Motorizovaný oddíl čekal na Alšově nábřeží u Čechova mostu, většina řidičů také patřila k útvaru 9600.

Staroměstské náměstí už nevešel)¹² přes Pařížskou zpět na Staroměstské náměstí, odtamtud Železnou ke Stavovskému divadlu a Ovocným trhem k Prašné bráně k sídlu KSČ, kde zastavily a čekaly na příchod velitele přehlídky a hudby. Poté pokračovaly na Příkopy, Václavským náměstím k soše sv. Václava, po druhé straně se vrátily zpět, pak zamířily do ulice 28. října a Národní třídou pochodovaly k Národnímu divadlu.

Cesta byla lemována davy lidí, podle oficiálních zdrojů je provázelo *nadšené provolávání slávy obyvatelstva*,¹³ zaznívalo prý volání *Ať žije SNB!* či *Dvouletka se podaří - milice je na stráž!*¹³ Otázkou zůstává, kolik lidí své volání myslelo upřímně. Pro zajímavost, všichni příslušníci útvaru 9600, kteří měli v tu dobu volno, dostali pokyn přijít se na spolubojovníky ve zbrani podívat ve vycházkovém stejnokroji (bylo pro ně vyhrazeno místo vedle tribuny).

Před kavárnou Slavia naproti Zlaté kapliče naposledy jednotky defilovaly společně před velitelem přehlídky a hudbou, pokračovaly dále přes Masarykovo nábřeží a Křižovnickou ulici k Rudolfinu. Tam následoval rozchod a odjezd na ubikace.¹⁴ Podobně jako v Praze prošli příslušníci SNB s milicionáři ulicemi Hradce Králové, Brna, Ostravy, Bratislavy a dalších měst. Dne 29. února plk. Jiříkovský poděkoval zúčastněným útvarům SNB *za vzorné, ukázněné a vojenské vystoupení, kterým přispěly ku zdatu přehlídky a tím k šíření dobrého jména sboru národní bezpečnosti*.¹⁵

V únoru 1948 se ukázalo, že snahy komunistů o ovládnutí bezpečnostních složek, kterým v uplynulých letech věnovali značnou pozornost, došly naplnění. Ani jediný útvar, včetně těch, které dosud neovládali, nevystoupil veřejně proti jejich postupu. Díky rychlosti, překvapení, politické agitaci a především

Oddíly na přehlídce stály v těsných útvarcích, okolo nich přihlíželi diváci

Foto: NA

centralizaci a vojenskému uspořádání bezpečnostního aparátu se do úkolů spojených s převzetím vlády zapojili mnozí nestraníci, případně členové jiných politických stran. Oddílům v únorových dnech zřízených Lidových milicích připadla především demonstrativní a zastrašovací úloha.

Přehlídka znamenala symbolické zakončení únorových událostí. Mnozí z těch, kdo 28. února 1948 přišli na Staroměstské náměstí, ať již v roli

účastníků, nebo hostů, se během několika let stali oběťmi komunistické zvěle, někteří byli nuceni opustit funkce nebo zaměstnání, další skončili ve vězení, či dokonce na popravisti. Komunistický převrat byl také poslední významnou akcí, ve které hrál důležitou úlohu prostor Staroměstského náměstí, později, počínaje rokem 1968, se těžiště důležitých událostí v hlavním městě přesunulo na mnohem větší Václavské náměstí.

12 Ať žije SNB ochránce bezpečnosti republiky. *Práce*, 29. 2. 1948, s. 1.

13 Útvary SNB a dělnických milicí prošly v triumfu Prahou. *Rudé právo*, 29. 2. 1948, s. 1.

14 ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti (305), sign. 305-346-1, Slavnostní přehlídka útvarů SNB, 27. 2. 1948.

15 ABS, sbírka Muzeum SNB, inv. j. 1533, Slavnostní přehlídka SNB útvarů - poděkování, 29. 2. 1948.

Zprava členové družiny velitele přehlídky, standarta s doprovodem, příslušníci útvaru 9600

Foto: NA

Příslušníci útvaru 9600 výrazně napomohli úspěchu komunistického puče

Foto: NA

Klement Gottwald před oddíly SNB Zemského velitelství Praha

Foto: NA

Členové vlády. Zleva Jan Masaryk, Bohumil Laušman, Klement Gottwald, Josef David a Antonín Zápotocký.

Foto: NA

Náměstek předsedy vlády Antonín Zápotocký při projevu

Foto: NA

Na čele pochodu před tribunou s čestnými hosty defilovala hudba SNB

Foto: NA

Pochod příslušníků útvaru 9600

Foto: Muzeum policie ČR

Pochod příslušníků útvaru 9600

Foto: Muzeum policie ČR

Pochodující milicionáři před Staroměstskou radnicí, v pozadí tribuna pro čestné hosty

Foto: NA

Příslušníci SNB pochodují ulicemi

Foto: Muzeum policie ČR

Pochodující oddíly SNB Zemského velitelství Praha

Foto: Muzeum policie ČR